

אנשי אמונה אבדו באים בכת מעשיהם

קול נהי בכי ומספד, דברים שנשמעו אחר מיטתו של ראש ישיבת בריסק הגאון הגדול רבי מאיר הלוי סאלאווייציק זצוק"ל מפי יוצאי חלציו, בנסוע הארון בעת מסע ההלויה

הכל היה ברור ונהיר כאילו אך אתמול התרחש. וכעת עם פטירת אבא התייתמנו לגמרי גם מהאבא וגם מהסבא.
ה' יעזרנו שנוכל להמשיך ללכת בדרכיו מה ששינן לנו כל ימי חייו ללא שינוי כלשהו, כל כך הרבה יגיעה ועמל השקיע בנצרכים, ואת דכא ושפל רוח, להחיות רוח שפלים כפשוטו ממש, לאין שיעור ולאין ערוך.
והלך לפניך צדקך כבוד ד' יאספך, יעזור ד' ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין (דניאל יב יג).

כבוד ד' יאספך בנו בכורו הגאון רבי יצחק זאב הלוי שליט"א

חשבון לא השפיע עליו, ולא שינה זיז כלשהו, וכל רושם לא נעשה ולא היפך בדעתו ובמשנתו ממה שלמד וקיבל במסורת מבית סבא.
חמישים ושש שנים ומחצה עברו מאז פטירת סבא, ואילו אצלו ראינו תמיד שהסבא עדיין חי,

לאמתו של דבר, בהגיענו להספיד את אבא היה לנו ליפול ולהתעלף מרוב פחד ! 'והלך לפניך צדקך כבוד ד' יאספך', העמל של אבא כל ימי חייו אינו ניתן לתיאור, ללא גבול, כמה עמל על כל פרט מכל ימי חייו, ללא הפוגות, מי שלא חי את זה וראה איך זה נראה מדי יום אינו יודע במה מדובר. הנקיות שלו מנעוריו, כל ימי חייו מסר נפשו לקיים מה שנאמר ונכתב בהלכה. היה עסוק תמיד בהרבצת תורה לתלמידים מתוך הדחק ומתוך ייסורים. תמיד ישב בפניה שלו ועשה את העבודה שלו, יישב בדד וידום, וכל המצב של הדור, כל

העמל בתורה התורה עמלה לו במקום אחר, ועם כל העמל והיגיעה היה הכל בבהירות מופלאה, כמו שכתב רש"י 'משנתו סדורה לו', וכעת - - - כל זה איננו. ואתה לך לקץ ותנוח ותעמוד לגורלך לקץ הימין.

נפש עמל עמלה לו בנו הג"ר יחיאל הלוי שליט"א

על זה נאמר 'כי נפש עמל עמלה לו', שכל

אבא כל חייו ישב ולמד ביגיעה עצומה, מי שלא חי את זה לא יבין במה מדובר, עם כל השארפקייט, החריפות, ואחר כל היגיעה והעמל היה כמעין המתגבר, ושוב עמל והתייגע בהתחדשות כמי שלא עמל כלום לפני כן.

שההשגה גבוהה יותר כך יראת השמים גבוהה יותר, כמה השגה כבר יכולה להיות לנו ביראת שמים בלתי מצויה זו, שהיתה בקרבו יראת שמים שלא רואים בימינו...
כל ימי חייו היה ספר מסילת ישרים פתוח לפניו 'לידע מה חובתו בעולמו', זהו הדבר הראשון, ועל זה חניך אותנו, לקיים מה שנאמר ! שלא לזוז כמלוא נימה מהשו"ע, מהרמב"ם, מהגמרא, לכל דבר יש שורש בגמרא. למעלה מ-20 שנים ישבתי בשיעורו מדי לילה, ועתה נשארתי לבד, מי ילמד עמי ? !
שהקב"ה ירחם עלינו ויתן לנו כוחות להמשיך הלאה.

ואבדה חכמת חכמיו בנו הג"ר אברהם הלוי שליט"א

היה לוקח ללב, ועד נימי נפשו כאב לו עקב יראת השמים שהיתה בו.
הגמרא אומרת, 'אוי לה לרקת כי אבדה כלי חמדתה', מי שהיה בבית אבא יודע מה זה כלי חמדתה, ביום ובלילה, בשבת ובחול, אי אפשר לחיות בלי זה ! ביום בהיר אחד אבדה כלי חמדתה...
איתא 'מורא רבך כמורא שמים', כמה השגה שיש ברב"ה כך יש יותר יראת שמים, וככל

אבא היה תמיד חוזר ואומר ; 'יש חכמה ויש בינה', חכמה הוא מה שמקבל מרביותו, בינה הוא מה שמבין בעצמו דבר מתוך דבר, תלמיד חכם הוא מורה ומגן על כל הדור, אפילו מרחוק, ועם הסתלקותו הוא לוקח עמו את כל החכמה ואת כל הבינה מה שקיבל מרביותו ומה שהיה לו מעצמו, את הכל הוא נוטל עמו, וזה הפשט 'ואבדה חכמת חכמיו', שנלקח הכל יחד עמו, ואינו מניח אחריו כלום.
הגמרא אומרת כי נח נפשיה דרבי זירא אמרו עליו גזע ישישים עלה מבבל, ועמו ספר מלחמות, אבא היה ספר מלחמות, הוא קיבל מהסבא את כל דרכי המלחמה, ועד יומו האחרון, עד הסתלקותו,

תלמידים הרבה ! כמה פעמים שמעתי ממנו 'אתה הראת לדעת - אין עוד מלבדו', 'וידעת היום', אלו דברים שאפשר לראות בעיניים. 'וכל בית ישראל יבכו את השריפה אשר שרף השם...'.
כשריפת בית אלקינו
בנו הג"ר חיים הלוי שליט"א

כשריפת בית אלקינו בנו הג"ר חיים הלוי שליט"א

עצמו בלימוד התורה ביגיעה, וזכה להעמיד

'קשה סילוקן של צדיקים כשריפת בית אלקינו', שבועיים ליחכה האש ועתה הגענו לכאן. אבא חזר בילדותו בתום המלחמה הנוראה, השאיר שם אמא ומשפחה מורחבת, הוא היה חבול בנפשו, אולם השכיח את צרותיו והשקיע

גבורים לעמך בפריץ... עזבו אותנו לאנחות

טאטע! צריכים להתבייש לעמוד ולדבר לידך, אני מחפש את החור בשביל להתחבא, אבל בכל זאת אומר משהו.

אצל אליהו הנביא כתוב "ויהי המה הולכים הלך ודבר והנה רכב אש וסוסי אש ויפרידו בין שניהם ויעל אליהו בסערה השמים, ואלישע רואה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרשיו", רש"י מביא את התרגום: רבי! רבי! דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין.

אנו צריכים להתבונן באיזה מצב אנו עומדים כאן, הרי כל הקבלה של התורה נמצא בידיים של אליהו הנביא, חז"ל אומרים שהגיע מלאך לקחת את נשמתו ולא הצליח, והנה רכב אש וסוסי אש, מה זה רכב אש וסוסי אש? כשנשתלח מלאך על אליהו ואלישע, בא ומצאן עסוקין בתורה ולא היה יכול לשלוט בהם, שנאמר והנה רכב אש אלו דברי תנ"ך וסוסי אש אלו משנה הלכה ואגדות, בוער אש של תנ"ך משנה הלכה ואגדות, אז הוא מכריז אבי אבי רכב ישראל ופרשיו, דטב להון לישראל בצלותיה מרתיכין ופרשין, כמו שלימדנו תמיד שעל כל מילה תורה מתווסף קבין של עבודה, וזה לא נפרד, כברייטא של ר"פ בן יאיר, תורה מביאה לידי זהירות, הדבר הראשון זה תורה! זהירות מביאה לידי זריזות, ואח"כ כל שאר המעלות, נקיות, פרישות, טהרה, חסידות, ענוה, יראת חטא, קדושה, רוח"ק, הכל הולך ביחד.

טאטע! אצלך ראינו את זה, זה לא היה בבחינת שמועה אלא ראינו את זה בחוש, הכל היה ביחד, כמו שקיבלנו מהסבים שלנו, בכל מילה של תורה היה חיזוק גם בעבודה, והכל ע"י

בדרכי אבותינו; 'להועיל לאחרינו' בנו הרה"ג ר' יוסף דב הלוי שליט"א

תורה, שהתורה היתה נקיה כפי שצריכים ללמוד, וכפי שקיבלנו מהסבים ומהסבא הגר"ח זצ"ל, וכן הלאה, שהלימוד מביא לידי מעשה, וככה מגיל צעיר לקחת לעצמך מדרגות שלאף אחד אין השגה בהם, והחזקת בהם חזק כל חיך.

ועל כולם, כפי שבגמרא דנים אם ענוה גדולה מכולם, או חסידות גדולה מכולם, כאן ראינו איך שזה הולך ביחד, וכמה שהיה גדול בידיעת התורה ועם ראשו הרחב ועם הערליכקייט ועם הנקיות, כזו נקיות בכלל וכזו נקיות במילי דעלמא, כל מילה היתה מדודה, אין מילה שיוצאת סתם, עם ברייטקייט ליכטיגקייט ושארפקייט, כאן ראינו מה שאמר רבי שמעון לתלמידיו: בני שנו מידותי שמידותי תרומות מתרומות מדותיו של רבי עקיבא, כאן ראינו איך שכל מידה מדודה, כפי שאביו העמיד אותו וכפי איך שנהנה ממנו, ואתה הרי יודע מה הסבא אמר עליך...

פה בגוף הזה נתקבצו כל חמודות שבעולם: חכמה, ענוה, יראת חטא, חכמה, קדושה וחסידות, כל מי שרק ראה את זה, כל מי ששמע אותו מתפלל ואומר קפיטל תהילים, נתעוררו בו הרהורי תשובה ורוח טהרה שהחזיק הרבה זמן, זה מה שהיית כל

השנים כפי שגדלת אצל הסבא ככה נשארתי 87 שנים, לא מש זכרוננו ממך, נשארתי באותו מקום, בלי שינויים וחכמות, למרות שלא תמיד זה היה משתלם, עם כזו ענוה עם כזו צדקות, לא לקחת לעצמך כלום!

כמה פעמים חזרת על הסיפור שהסבא הגר"ח זצ"ל אמר פעם למישהו שיש נשמות שבאים לעולם רק עבור הזולת ואני אחד מהם, ועל זה חזרת כל הזמן, שצריכים לחיות רק בשביל השני, לא צריכים לעצמנו כלום, ואתה קיימת את זה. לא היית צריך לעצמך כלום, היית יכול לשבת בפניה, וכל מי שהיתה לו שייכות אליך, כל אחד עם הכלים שהוא הכין לעצמו, כל אחד עם ההכנה שלו, נדבק כמה שהוא יכל ממך, והיית נוהג בכזו טובת עין, מהיכן לוקחים כזו טוב עין וכזו הנהגה? לא היינו יכולים להגיד לך כלום, ביטלת את עצמך לגמרי, שיקולים של טובת עצמך לא היה קיים כלל, רק מה שצריך לעשות ובשביל זה חיים, אין שום חשבון אחר, היית חי בעולם אחר לגמרי, לא איתנו בכלל, לחיות בעולם ולא להחשיב שום דבר מהעולם, עם כזו שמחה, ומדדת את עצמך במידות הכי מחמירות כמנהג חסידים הראשונים, ולמרות שידעת את הדרגה שלך, ואת מה שאתה יודע, קיימת את הפסוק "לא גבה ליבי ולא רמו עיני ולא הלכתי בגדולות ובנפלאות ממני", חלילה לא ללכת עם ברייטקייט, אפילו לא שמינית שבשמינית, והכל היה אצלך בזהירות נפלאה.

< המשך בעמ' 9

על מי נטשת מעט הצאן חתנו הג"ר צבי גרוסברד שליט"א

כתמים, כמו כשמתכלים על הכוכב נראה מרחוק שכולו אורה, אולם כאשר מתקרבים רואים שיש חלקים שאינם מאירים, ואילו אצל אבא כמה שהתקרבו יותר ראו שכולו אורה, גלי' לדרעיה ונפל נהורא!

שעות על גבי שעות יכלו להתבונן במעשיו, וללמוד ממנו תורה והלכה, כי כל הנהגותיו היו ביראת שמים ובדרך התורה, ובכל מקום ששאלוהו היה אומר את משנתו בבהירות.

בשבוע האחרון שהיה עמנו, כאשר כבר לא יכול היה לראות כל כך טוב, דיברו האם יוכל לצאת בקריאת התורה של זכור, ואמר שקריאת התורה הוא חיוב לשמוע ולא חיוב לקרוא, ומיד הפנה למראי מקום בתשובת הרא"ש והרמב"ם

מי זה האיש ירא ד' יורנו בדרך יבחר, כשאבא היה נעמד לתפילת שמונה עשרה באימה ובריאה, תחנונים ידבר רש, מילה במילה, כמונה מעות, והיה אומר לפני 'יהיו לרצון', את הפסוק של שמו:

'מי זה האיש ירא ד' יורנו בדרך יבחר'...

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין חכמה אין יראה, אם אין יראה אין חכמה, וכך היה אומר שהתורה ויראת שמים קשורים זה בזה, ואי אפשר להחזיק באחד בלא השני.

אבא! רק לשבת בשיעורים שלך, אי הלשון ממהרת להורות אמרי שפר היאך עתה בעוונות לוחכת את העפר.

'ויבוא אברהם לספוד לשרה ולבכותה', כך היה אבא שואל; מדוע לא לקח אברהם מספידים אחרים? מדוע הוא בעצמו צריך להספידה? וענה: שכשהמלאכים שאלו את אברהם היכן שרה, איה שרה אשתך, אמר 'הנה באוהל', וברש"י צנועה היא, וסיים שכשאחד בא להספיד מישהו הוא חייב להכירה, אולם שרה היתה צנועה, ולכן הוא היה היחיד שהכירה, והיה חייב להספידה בעצמו.

כשמכירים איש מרחוק הוא נראה כטלית שכולה תכלת, וכשמתקרבים רואים שיש כמה

והאור זרוע...

הרבה חברים מקשיבים היו שיצאו לתורה וליראת שמים רק בזכותו, ואחר כך כאשר העמיד תורה לאלפים היה מחדיר בתלמידים יראת שמים, וכל הבתים שנבנו אח"כ ניכרו היטב שאלו תלמידיו, כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו את דרך ד'.

אבא, מה יהיה איתנו עתה? על מי נטשת מעט הצאן? למי נשאל על הספקות שלנו, מי יורה לנו דרך חיים, דרך התורה ללא סטיות וחשבונות, איפה נוכל לראות זהירות כזו מנדנוד גזל כלשהו, איפה אפשר לראות שעות על גבי שעות של צדקה וזהירות שלא לערוב המעות בצדקה.

הרבה מעות יש לנו ואין לנו שולחני להרצותן, וגם בבית מי ישיר לנו זמירות ויראת שמים, מי יאמר את ה'גוט ווארט' לכל נכד, איפה נראה את סבר הפנים יפות לכל יחיד, מי יורה לנו הדרך הנכונה בחינוך הילדים. אבא! על מי נטשת מעט הצאן, יתומים היינו ואין אב, מי יורנו דעה מי יביננו שמועה, מי ינהיגנו בדרך הישרה, ומי יתן לנו את המבט הנכון על כל דבר, אוי! על מי נטשת מעט הצאן...

שלוש שנות תרדמה

הרב דוד זריצקי ז"ל - במלאת שלש שנים לפטירת מרן הרב מבריסק זיע"א

הוי, עד כמה מוכשר היה להבחין ההבחנה הדקה מן דקה בין תכלת לבין קלא אילן. והנה עברו רק ימים ספורים, זוהי השנה השלישית בלבד מהסתלקותו, ואנו מחפשים בנרות את הדיוקים הללו, את ההבדלות, כי אם אין דעת הבדלה מנין, וכשאין הבדלה, אין תחומין ואין גבולות והטשטוש רב והערב-רב רב עלינו ומכסה אותנו, ואנו מחפשים בנרות — — —
— האמנם, מחפשים אנו בנרות? או שמא מפחדים אנו גם מהחיפוש הזה?
כי הרי הוא אשר לימד אותנו כיצד והיכן לחפש, ובעיקר — כיצד למצוא, ואז חששנו בלבנו שהוא מחטט יתר על המידה. כעת אין ספק כי אילו למדנו אצלו יותר כיצד מחפשים לא היינו מתהלכים ומגששים כעיוורים באפילה.
הזריקות המתמידות של עידוד, של יראת שמים, של הבחנה בין השקר והאמת, בין הזעיר והענק, בין תורת חיים לתורה שאינה תורה ומשום כך אינה חיים — שקיבלנו בעת שנמצא בינינו — מתחילה לפוג.
ושוב הבית הזה שברחוב ישעיהו אינו מפחיד ואינו מושך. כי יקלע לשם מאן דהוא, משתדל הוא לעשותו קפנדריא - לשם מה לחטט בפצעים. אנשים בורחים משם משום שחוששים שמא יקבלו הלם על ראשם המרוקן, מתפלפלים בחידושי התורה שנתפרסמו, מחפשים אם יש בהם הברקות גאוניות בנוסח בריסק שאי אפשר לדחותן, או שמא אפשר

של אופי ושל זמן, ולא התחשבו לא בקידמה ולא בתגליות. משום שיותר מכל אחד הכירו הם את נפשו של האדם שאינה ניתנת לשינויים, וכל ההתלבטויות שאנו מתלבטים בהן — אינן אלא דרכי היצר. כעת, רק שנה שלישית מיום פטירתו אנו מרגישים, כי לא היה מחמיר כלל, כי לא דרש יותר מאשר את ההכרחי ביותר, כי הוא ראה כבר אז את דרכה של החילוניות וצעקתו לא היתה צעקה של פחד מפני העתיד הרחוק, אלא מפני ההווה.
כיום כובשים אנו פנינו בקרקע, הן מאימת הרחוב והן מחולשת עצמנו, כדי להכיר בין דברים של מה-בכך לבין דברים העומדים ברומו של עולם. ואף אין אנו הולכים לשאול, על מה חייבים אנו להילחם ועל מה לא, אלא מרגישים אנו את החסר לנו ולבנינו בלבד, את החסר בביתנו שברחוב פלוני מספר פלוני, וכבר שכחנו את הבית ברחוב ישעיהו ואת האיש הזה שחוש הריח שלו היה כה מפותח עד שהרגיש למרחוק, במרחקים גדולים מאד — כל סרחון שעלה מאחד המקומות, שניחן בחוש דק מן הדק לגבי כל דבר הנוגע לרוחניותו של העם על כל שכבותיו, שהכיר והבדיל בדיוק נמרץ ומיד את הבכי מאחורי השמחה, את השקר הדק ביותר מאחורי שכבה עבה של אמת; שידע בדיוק נמרץ היכן תחום הזיוף, היכן מתחבאת החנפנות, היכן טמון מוקש ומתי יש לזהר מחיוכים מזוייפים ומהבטחות שאין לפניהן ואחריהן כלום.

— כמה שנים כבר עברו מיום פטירתו של מרן הגאון מבריסק זצ"ל?
— אולי מאה שנים ואולי עוד יותר.
כי השנים אינן נמדדות לפי מספר הימים שבהן, אלא לפי קצב התמורות, השינויים, חילופי המשמרות, הירידות והעליות — שחלו. ואם כן, כמה שנים כבר עברו מיום פטירתו של הרב ז"ל.
— אולי מאה שנה ואולי עוד יותר.
ובשעה שליוונו, ברבבותינו, את ארונו, ובכינו על האבידה, לא שיערנו, כי כעבור שנה תגדל האבידה פי שבעה וכעבור שנתיים — פי שבעים ושבעה, וכעבור שלש שנים — תגדל האבידה פי שבע מאות שבעים ושבעה. כשם שלפני חמישים שנה חייב היה האדם להיטלטל בדרכים הרבה שעות על מגת להגיע לעיר שכנה והיום הוא מגיע אליה במשך דקות ספורות, כך נתקצרה דרכו של החטא, שקודם חייב היה לעבור הרבה עבירות קטנות, להיטלטל בדרכיו העקלקלות של יצר הרע, לטעות בין סבכי הנפש עד שהגיע לכלל החטא הגדול, עכשיו אדם עושה זאת בבת אחת, פונה שמאלה מן הדרך ומיד הוא נמצא בתוך תוככי החטא עצמו, קופץ קפיצה אחת, וקפיצה זו אינה כה גדולה, והנה הוא נמצא מעבר למיתרס ורוקד ריקוד השדים המתחולל כעת לעיני השמש.
ואינך מסוגל להאמין, כי זוהי רק השנה השלישית. השנה השלישית בלבד מאז הוא עמד בשער המחנה, בשעריהם של כל המחנות וקרא "מי לד' אלי". כי זמן כה מועט מבדיל בין המורה הגדול שבברזל מחושל הוא עמד, לפעמים, יחידי במערכה העצומה שהתנהלה ומתנהלת עד היום עוד ביתר תוקף — לבין הריקנות האיומה שהשתררה. ריקנות מפחידה, מחלחלת, מחשיכה עיניים — והאחרון הכביד — מרדימה!
— או לנו מן ההרדמה הזאת שהריקנות הביאה עלינו, כי כל המחלה אשר שמתי במצרים נמצא בה, וכל קללות התוכחה, וכל החששות שחששו גדולינו לימים של עקבתא דמשיחא, וכל הפחד הזה מפני הימים הנוראים הללו — כל זה נצטבר יחד במשך הזמן הקצר הזה מיום שעלה השמימה.
חשבנו אז, שהוא ז"ל מן המחמירים היה, שהכביד כאילו את אכפו על החילוניות, היו שאמרו שהגדיש את הסאה, כי דרכו היתה קיצונית ביותר, וכי אי אפשר ללכת בדרך זו בתקופתנו, והנה גילתה החילוניות את כל מצפוניה, חשפה את ציפורניה והיא נתגלתה בכל מערומיה גם לעינינו, לעיני האנשים הקטנים שמודדים את הזמן לפי קנה מידה של סנטימטרים, ואילו הוא מידה אחרת היתה לו, מידה של חז"ל, מידה של שמים, וזו מודדת את העבר, הווה והעתיד בקנה מידה אחר, ולפני מידה אשר כזאת אין תקופה ואין זמן מוגבל, אין אנשים אחרים ואין זכויות או חובות אחרים, אלא הכל נמדד לפי שיעורי התורה, והננס ועוגו מלך הבשן — מידה אחת להם לגבי איסורים, חז"ל קובעים שעורים, והם קיימים עד היום, חז"ל קבעו מידות, המאפיינות אנשים וחז"ל קבעו מידות של אורך ושל רוחב

בכל זאת למצוא בקיע בחומה זו, אולם חוששני שכבר הפסיקו להתפלפל בתורתו הרוחנית בכל הנוגע להנהגת הדור הזה, הנהגה של יחיד ושל ציבור, הנהגה כלפי עצמו וכלפי הדור. חוששני שהפחד והמורא מפני הרב שהיו נסוכים על פני כולם, חרדת הקודש מפני כל מילה שיצאה מפיו, ההכנעה הגמורה שהיתה כלפיו, וכלפי דיבוריו ומעשיו, הליכותיו ושיחותיו שהיו פסקי דין בשבילים ובשביל רבים — כל זה נמוג ואינם, וכי שכחנו כי רק לפני כשלוש שנים היה חי בינינו, הורה לנו, חישל אותנו, צעק לתוך אזנינו החרשות דברים שרק עתה אולי מתחילים אנו להבין פירושה העמוק.

הבה נספיד את שנות היעדרו מעמנו. הבה נצעק בקול גדול, אולי ישוב הד צעקתנו אלינו ויעורר אותנו מן התרדמה. — כי זה כשלוש שנים שהרב מבריסק צצוק"ל — נסתלק ועלה השמימה. כי זה שלוש שנים שאנו שוקעים יותר ויותר בתרדמה עמוקה ואין מי שיעורר אותנו ממנה. תודתנו למו"ל הספר "זכרם לברכה" על סיועו

בדרכי אבותינו; המשך מעמ' 7

הראית לי פעם תשובה של רש"י בעניין מסוים שכותב "בחר לעצמו בגדולה שבכולן (מידת הענווה) ושם עצמו כאסקופה הנדרסת ולא מלאנו ליבו לקבוע הלכה לדורות", כך היה דרכך וכך לימדת אותנו, למרות שהכל היה ברור, כאן היה תורה, כאן היה חכמה, כאן היה הכל, כל כך הרבה דקדוק במצוות, ואף ביום שישי האחרון עוד דאגת להעביר סכומים גדולים לנצרכים, וכ"כ הרבה כוחות השקעת בזה. אפשר לחשוב שגולדת להיות שמש אצל משהו אחר, וכפי שכותב הגר"ח מוואלאזין בהקדמה, כי כל האדם לא נברא אלא להועיל לאחריו, ואתה הלכת בזה עד הקצה, ובדרך של להיות לגמרי בשביל השני, לא נגעת לעצמך בכלום, ולקחת איתך כל חמודות טובות שבעולם, וכפי שאמרת פעם על הפסוק "ואבדה חכמת חכמיו", והיינו כשיש גדול בדור אזי כולם מבינים אחרת, כל מי שהתקרב לך' אמותיך, רוממת אותו לדרגה שלך, והיה שוכח מכל התלאות שבעולם ומהבלי, כולם מצאו את מקומם אצלך, לכולם היה לך מקום בלב, ונתקיים בנו הפסוק "ושברתי את גאון עוזכם".

ר' יוסף סלוצק'ר אמר בהספדו על ר' איצ'לה מוואלאזין "אחד היה בדורו הגאון מוילנא ואח"כ הגר"ח וולאזין ואח"כ ר' איצ'לה מוואלאזין", הרגשנו שיש לנו במה להחזיק עדיין, ועכשיו נותרנו "יתומים היינו ואין אב". לא מזמן כשישבת בחדר אמרת לי פתאום ללא שום הקדמה: הבית הלוי חי 87 שנים, ואמרת לי את זה שוב במחשבה עמוקה, באותו זמן אחזתני רעדה...

ההרגשה עכשיו היא כפי שאמר ר' עקיבא, הרבה מעות יש לי ואין לי שולחני להרצות, כשהיינו מגיעים אליך מיד במילה אחד נפשטו כל הספיקות, רק בהקראתך הלשון של משנה או של רש"י או רמב"ם כבר היה בהיר כל העניין, בכזו ברייטקייט ואורה, ועתה חסרנו כל אלה.

כשהיית איתנו זכותך הגנה עלינו, איי! צריך

ואתה עם כל מעלותיך ומדותיך התרומיות זכית להכל, איי! איזה שייכות יש לנו? כמה רחוקים אנו ממך? רק מה שזכינו קצת לקבל, והיות שלא זכינו לנצל אותך מספיק לקחו אותך מאיתנו, טאטע!

תמיד כ"כ דאגת לנו, ומה יהיה עכשיו, אנא אל תרחק מאיתנו יותר מדי, אני מתבייש ממך, לא ידענו להעריך אותך מספיק, ומכל מקום אברח ממך - אליך, לאן אלך? בין כך ובין כך נקראים בנים, וכעת כשאתה במדרגה גבוהה יותר, אנא תתפלל אלינו כפי שתמיד התפללת עלינו ועל כולם, היו לך רשימות ארוכות של אנשים שפכת נהרות דמעות, יעידו התלמידים כמה זיעה ניגר ממך גם בימי חורף כשעמלת בתוה"ק, אלו דברים שלא ראינו בהן כל חידוש, וללא כל סיבה גשמית להזיע ככה, אלא רק מיגיעת המוח בתורה, אשרי עין ראתה כל אלה! אף פעם לא עשית חשבונות אישיים אם יסגרו לך את הישיבה על הדיבורים שאמרת, תמיד אמרת את כל האמת, ולא שתקת ולא נתת לסלף את דרך הסבא, כגיבור שלא חת מפני כל נעמדת והזהרת על כל דבר, מצד אחד מלחמה ומצד שני תפילה, משמרות תפילה שיתפללו ללא הפסקה, ומצד שני עם כזו רכות ומידת ההשתוות לכל מר נפש, וככה הרמת כל אחד, והכנסת בו רוח של ביטחון, לא להתייאש, וכפי שאמרת מהגר"ח איך מאבד יהודי את הביטחון?... וככה היית חי תמיד, ולכן כל מי שרק התקרב אליך נתפס באש האמונה והביטחון שלך.

וכן ראינו אצלך את הזהירות והזריזות שלך בעשיית מצוות, להחיות רוח שפלים, והצדקות שעשית, מי ידאג ויחתן את היתומים שכ"כ דאגת להם? ועם הכוחות שלך עשית כל מה שאפשר, ועזרת לרבים וליחידים, והכל ממש היה בהרגשה של צריך לעשות מה שצריך, ולא מגיע לי כלום, בשביל זה אנחנו חיים, וזה התכלית, ולעצמך לא לקחת כלום. מבקשים אנו ממך מחילה, שתהיה מליץ יושר ושתתפלל עלינו ועל התלמידים ועל הישיבה, ועל אמנו תליט"א שתוכל להמשיך הלאה ולשאת את הכאב, ושיתקיים "ובלע המות לנצח".

להתבייש לדבר לפניך, איני ראוי לעמוד בד' אמותיך... תמיד עמדנו לידך, כ"כ אהבת אותנו, ולא רק אותנו, אלא כל אחד שהתקרב אליך, לכל אחד נתת הארת פנים אמיתית מפנימיות הלב בנקיות ובאמת, כל מי שרק התקרב אליך, חיפשת לעזור לו, העמדת תלמידים הגונים, מי היה יכול להעמיד תלמידים כאלו? היה ניכר על כל אחד שקיבל אצלך לפי דרגתו שקיבל ממך, תוך זמן קצר היה מהפך את סדרי הלימוד, התחיל להבין סברא, משנה גמרא רש"י ותוספות, רמב"ם, וכל כולך היה רק לעזור לשני, וכפי שיצאה בת קול על ר' חנינא בן דוסא, כל העולם כולו ניזון בשביל חנינא בני, וחנינא בני דיו בקב חרובים מער"ש לער"ש, לא מתכוונים רק לקב בעלמא, אלא קב חרובים, והיינו מלשון חורבן, כמה עוגמת נפש שהיתה לך.

תמיד ראינו אצלך "לולי תורתך שעשועי או אבדתי בעניי" ועליך זה לא עשה רושם כי היית חי בעולמו של תורה, וכשמישהו נאנח שהוא מרגיש לבד, אמרת לו: "לוקחים את ספר התהילים וכבר לא מרגישים לבד", זכינו לראות במקצת באיזה מדרגה היית. כשאמרת לוקחים את התהילים וכבר לא צריך יותר, ואת זה השרשת בכולם "זאת התורה אדם כי ימות באהל, אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה" מה הכוונה במי שממית עצמו עליה? שהוא צם תעניתים? ממית עצמו כפי שאמר פעם הסבא - אביך כשהוא הלך איתך ברחוב, ושאל אותך מה הפשט הרוצה שיחיה ימית את עצמו? וביאר שצריכים להמית את ההרגשים, כי כשבן אדם חי בכל ההרגשים הגשמיים לא יכול להיות לו קיום, לוקחים הצידה את כל החשבונות, את ה"עצמו", את היצה"ר, ואת השיקולים העצמיים, ואז התורה מוצאת מנוחה אצלו, כפי שדרשו חז"ל "ומנחליא-ל במות ומבמות הגיא וכו', מה מים יורדים ממקום גבוה למקום נמוך אף דברי תורה יורדים ממקום גבוה למקום נמוך, התורה אינה מחזקת במקום גבוה,